

BEŞİNCİ İSKÂN VE ŞEHİRCİLİK HAFTASI :
KÖY SORUNLARI

Dr. Cevat GERAY

Siyasal Bilgiler Fakültesi İskân ve Şehircilik Enstitüsü tarafından düzenlenen Beşinci İskân ve Şehircilik Haftası 3-7 Nisan 1961 tarihleri arasında Ankarada yapılmıştır. Enstitü ile İmar ve İskân Bakanlığının birlikte düzenledikleri beşinci haftanın konuları köy kalkınmasıyla ilgili sorunlara ayrılmıştır. İlgili bakanlık ve dairelerin yetkili temsilcileriyle üniversite ve enstitü üyelerinin katıldıkları beşinci haftada ele alınan konuları başlıca altı grupta toplamak mümkündür :

- 1 — Köylerin sosyal durumları ve nüfus,
- 2 — Köyde eğitim,
- 3 — Köyde istihsal ve işletmeler,
- 4 — Arazi mülkiyeti ve yerleşme,
- 5 — Sağlık ve teknik hizmetler,
- 6 — Köy Bütçesi.

Şimdi, sırasıyla, ele alınan bu konular hakkındaki konferanslarla yapılan tartışmaların bir özetini vermeğe çalışalım :

1 — *Köylerin sosyal durumları ve nüfus :*

Siyasal Bilgiler Fakültesi Sosyoloji Doçenti Dr. İbrahim Yasa, «Köy İncelemelerinde Metod» konulu konferansında, köyün sosyolojik bakımdan nasıl incelenmesi gerektiği hakkında açıklamalarda bulundu. Konferansa katılanlar, köy sorunlarının halledilebilmesi için araştırmaların ve bilimsel çalışmaların artırılması, teşvik olunmasına dair dileklerini ifade ettiler.

«Türkiyede Nüfusun Dağılışı» konusunda Enstitünün eski müdürü Prof. Dr. Hamit Sadi Selen tarafından yapılan konuşmadan sonra Siyasal Bilgiler Fakültesi asistanlarından Dr. Ruşen Yalçın Keleş,, «Köylü Nüfus ve Şehirlere Akın» konulu konferansında, Türkiyede şehirli ve köylü nüfusun bölgeler itibariyle dağılışı, şehirleşme durumu ve şehirleşme hareketleri hakkında rakamlarla açıklamalarda bulundu. Şehirleşmenin büyük şehirlerin daha çok büyümesi yönünde olduğunu belirten Dr. Keleş, büyük şehirlerde aşırı nüfus fazlalığının doğurduğu çeşitli

güçlükleri örneklerle açıklıyarak nüfusun yurd içinde dengeli bir şekilde dağılışını sağlamak üzere bölge planlamasından faydalanılması gerektiğini ileri sürdü. Dr. Keleş'e göre, orta ve küçük şehir merkezlerinin geliştirilmesi büyük şehirlere akının şiddetini ve kötü etkilerini giderebilecektir.

2 — Köyde Eğitim :

Kurucu Meclis üyelerinden (öğretmen ve eğitimci) Rauf İnan, «Köyde Eğitim ve Bölge Okulları» konulu konferansında köy eğitiminin herşeyden önce köydeki saklı güçleri uyaracak ve harekete getirecek mahiyette olması gerektiğini söyledi. Eğitimin köyün sosyal, kültürel ve ekonomik hayatına etkide bulunarak gelişmesini sağlamakta baş rolü oynaması gereğini belirten İnan bugünkü durumuyla, okullarımızın, buldukları köylerin sosyal ve ekonomik sorunlarının çözümüne yardımcı olmadıklarını ileri sürdü. İnan'a göre köy eğitiminde iş eğitimi, işgücünün değerlendirilmesi amacı ön planda gelmelidir.

Eğitim işlerinin on yıllık bir plana bağlanmasını ileri süren Rauf İnan, öğretmen ihtiyacı giderilinceye kadar Türkiyede eğitim sisteminde faydalanılması zorunluluğunu, yedek subay öğretmenlerin de büyük bir ihtiyacı karşıladıklarını, fakat asker öğretmenlerin doğrudan doğruya tek başlarına bir köye verilmelerini, birdenbire birkaç sınıfla karşı karşıya bırakılmamalarını söyledi.

Köy okullarının bölge okullarına bağlanmasının faydalı olacağını açıklıyan Rauf İnan, bölge okullarının köy okullarında kazanılan bilgi ve becerilerin geliştirilmesini, tamamlanmasını sağlayacağını, bu okullardan yetişkinlerin de faydalanabileceklerini ifade etti. Tartışmalar sırasında, iş eğitimi esasına dayanan köy enstitülerinden alınan faydalı sonuçlar üzerinde ısrarla duruldu.

3 — Köyde İstihsal :

Köyde verimin arttırılması, daha doğrusu tarımda verimliliğin arttırılması konusu da Haftada ayrıca ele alındı. Enstitü üyelerinden Dr. Yusuf Saim Atasagun, «Türkiye Ekonomisinde Ziraî İstihsalin Önemi ve Arttırılması İmkânları» konusunda bir konferans verdi. Dr. Atasagun, konferansında, ulusal ekonomide tarımın önemi ve payı üzerinde durduktan sonra, nüfusun devamlı olarak artışı karşısında besleyici maddelere olan ihtiyacın da gittikçe arttığını, memleket yüzeyinin büyük olmasına rağmen tarıma ve iskâna elverişli alanların sınırlı olduğunu, üstelik topraklarımızın engebeli bulunduğunu, tarım işletmelerinin sermaye itibarıyla pek fakir ve zayıf bir durum gösterdiğini, iklim şartlarının tarımsal

istihsalde başlıca rolü oynadığını açıkladı. Son on yıllık devre içinde hernekadar tarım sektöründe bir artış olduğuna fakat ölçüsüz ve denge-siz bir tutumun kaçınılmaz menfî etkilerinin tarım ekonomisinde de gö-rüldüğüne işaret eden Dr. Atasagun, fiat yüksekliği, aşırı borçlanma, iş ve çalışma ahlâkının bozulmasının bunda önemli etkileri bulunduğunu, makineleşme ve teknik imerlemeye Türkiyenin ayak uyduramadığını ileri sürdü.

Tarımda istihsalin arttırılabilmesi için ferdlerin alacakları tedbirler yanında, devletin de gereken tedbirleri alması gerektiğini söyler. Dr. Atasagun, bölge tarımsal araştırma enstitülerinin kurulmasını, tarımsal kadaastro ve tapulama işlerini tamamlanmasını, çiftçiye ve köylüye pra-tik bilgiler verilmesini, örnek çiftliklerini çoğatılmasını makinelişmenin teşvikini şart koştı.

Yüksek Tarım Mühendisi Turgut Özus, «Küçük Aile İşletmeleri» konulu konferansında, tarımsal nüfusun gittikçe arttığını, bu nüfusun gıda şartlarının şehirlere nazaran çok yetersiz bulunduğunu, ulaştırma ve eğlence şartlarının gelişmediğini, kısacası şartların köylerin aleyhinde belirdiğini söyledi. Özus, memlekette mevcut işgücünü harekete getirecek, boş zamanları değerlendirecek olan küçük aile işletmelerinin köy-lerde ve küçük şehirlerde teşvik edilmesi teklifinde bulundu.

4 — Toprak reformu ve iç yerleşmeler :

Tarım Bakanlığı Müsteşarı Prof. Dr. Reşat Aktan, «Toprak reformu» adlı konferansında başka memleketlerdeki toprak reformu hareket ve çalışmaları hakkında genel bilgiler verdikten sonra, Türkiyedeki uygu-lunmasını kısaca gözden geçirdi. Aslında birtakım yapıcı hükümleri ta-sıyan Çiftçiyi Topraklandırma Kanunununun bazı politik amaç ve en-dişelerle hiç denenmeksizin uygulanmasına gidilmediğini, değişikliğe uğradığını söyleyen profesör, toprak kanununun daha çok devlete ait toprakların gelişigüzel dağıtılmasından ibaret bir tatbikat gördüğünü, dağıtılan bu toprakların birer tarım işletmesi halini alabilmesi için ge-rekli diğer yardımların yapılmadığını, böylece verimin azalmış olduğunu ileri sürdü.

Yurdumuzda hiç arazisi olmayan 500 bin çiftçi ailesi bulunduğunu bildiren Aktan, çiftçilerimizin büyük çoğunluğunun küçük veya çok kü-çük toprağı bulunduğunu, buna karşılık bazı çiftçilerin de birkaç köyün sahibi olduğunu, memlekette gizli bir işsizliğin hüküm sürdüğünü, bu sebeple halkın meraları tarlaya çevirdiğini, onmanları yakarak tarla aç-tığını, toprakların gittikçe parçalandığını açıkladı. Tarımdaki verimsiz-lik ve nüfus fazlası karşısında, alınması gereken tedbirleri anlatan Prof.

Aktan, toprak reformunun kaçınılmaz bir zaruret halini aldığını, fakat çiftçiyi topraklandırmakla işin bitmeyeceğini, kredi kolaylıkları ve pazarlama tedbirleriyle reformun tamamlanması gerektiğini, köylünün ilkel tarım metodlarını terketmesi gereğini belirtti.

Tartışmalar sırasında, toprakların parçalanmasının verimi azalttığı belirtilerek miras hukukunun bunu önleyecek şekilde yeniden düzenlenmesi gerektiği ileri sürüldü.

Orman Fakültesinden Doc. Dr. Hayrettin Nuray orman içi köylerdeki yerleşmeler konusunu ele aldı. Türkiye nüfusunun beşte ikisinin orman içi ve civarı köylerde yaşadığını, halbuki bu ormanların bu kadar nüfusun barınmasına ve geçinmesine yeter olmadığını rakamlarla açıklayan Dr. Nuray, orman yangını, tarla açma, hayvan otlatma, usulsuz kesim gibi hallerin esasen içinde yaşayan nüfusun ihtiyaçlarını karşılayamayacak büyüklük ve verimden uzak bulunan ormanlarımızın tahribine sebep olduğunu ortaya koydu. Konferansçı, orman içinde ve yakınındaki yerleşmelerin ormanın varlığı aleyhine sonuçlar yarattığını ısrarla belirterek, orman içi ve yakınındaki köylerin kuruluş yerleri bakımından da elverişli olmadıklarını, çoğunun fazla eğilimli yayla ve dağ karakterindeki yerlerde kurulmuş olduklarını bildirdi. Burada yaşayan halkın buldukları tabii çevreden yıllık yiyeceklerini temin edemediklerini, gurbete giderek çalışmak yoluyla hayatlarını kazandıklarını söyleyen Dr. Nuray'a göre ormanlarımızın verimli ve modern bir şekilde işletilmiş olsalar bile artan nüfusun ihtiyaçlarını karşılayamayacağını, buralarda yaşayan halkın demokratik usullerle başka alanlara yerleştirilmelerinin bu halkın kalkınması için gerekli bulunduğunu belirtti.

İmar ve İskân Bakanlığı Toprak İskân Genel Müdürlüğünden Muzaffer Atik'in ele aldığı konu şu başlığı taşıyordu : «İç İskân ve Köylerin Birleştirilmeleri». Konferansçı, ilkönce yurdumuzdaki yerleşmelere etkide bulunan jeopolitik, morfolojik, petrografik, etnik, hukukî şartları gözden geçirdi. Toplu ve dağınık yerleşmelerin faydalı olan ve olmayan taraflarını açıklıyan Atik, alınması gereken tedbirleri de tatbikattan verdiği örneklerle ortaya koydu. Yerleştirmede sosyal kaynaşma, nüfus değiş tokuşu ve çalışma imkânları gibi noktalara ayrı bir önem verilmesine dikkati çekti.

Toprak reformu, orman içi yerleşmeler ve iç yerleşme konularındaki tartışmalarda, çiftçinin topraklandırılmasıyla işin bitmediği, dağıtılan toprakların verimli bir işletme haline sokulması için diğer kolaylık ve yardımların sağlanması gerektiği belirtildi. Burada, verimin arttırılmasında insan faktörünün ayrı bir önem taşıdığı, bu sebeple eğitim ve araştırma faaliyetinin bir programa bağlandırılması gerektiği açıklandı.

Toprakların parçalanmasının önüne geçilmesi tavsiye olundu. İç yerleşme sorunlarıyla toprak reformu tedbirlerinin birarada ele alınması gereği tartışmalar arasında ileri sürüldü. Toprak dağıtılan köylülere verilen kredilerin, toprağın verimli bir işletme halini almasını sağlayacak bir miktara yükseltilmesi teklif olundu.

5 — Sağlık hizmetleri ve teknik sorunlar :

Sağlık Bakanlığından Dr. Sadık Baykaner, köyün sağlık sorunlarını aldığı konferansında sağlık ekiplerinin muntazam aralarla köylerimize gidemediklerini, adlî tababet ve belli hastalıklara karşı savaş için giden doktorlar dışında doktorun köye uğramadığını, köy ziyaretleri konusunda titiz bir program uygulanmadığını, personel ve araç yetersizliğiyle köy yollarının elverişsiz olmasının bunda büyük ölçüde rolü olduğunu söyledi. Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi hakkındaki 224 sayılı kanunun bu konuda getirdiği yeni ve rasyonel tedbirleri açıkladı. 1962 den itibaren 15 yılda yurdun her tarafında uygulanması gereken bu kanun nüfus esasına göre köy ve bölge sağlık evleri, doktor, motorlû araç temin edilmesi için gerekli tedbirleri taşımakta, şimdilik sağlık sigortasından çok bir sosyal hizmet halinde bedava muayene ve tedavi usulünü koymaktadır. Tartışmalar sırasında bunun bir mecburî sigorta halinde geliştirilmesi imkânları üzerinde de görüşler birleşmekteydi.

Tarım Fakültesi profesörlerinden Dr. Necmettin Sönmez, köy yapıları hakkındaki konferansında tarım işletmelerinin yapı ihtiyacı ve çeşitleri hakkında açıklamalarda bulundu. Köy yapılarında işe asgari ölçülerle başlayıp zamanla büyütebilme özelliğine uyulmasının şart olduğunu, mahallî yapı malzemesinden geniş ölçüde faydalanılabileceğini ve tarımdaki boş duran işgücünden faydalanmanın esas olduğunu söyleyen Profesör Sönmez, tarım yapılarıyla ilgili araştırma gereğine temas ederek bu araştırmaların çerçevesini çizdi. Sönmez'e göre, ekonomik faktörlerle, daha uzun bir süreyle, yurdumuz için en elverişli yapı malzemesi olacağı anlaşılan kerpicin islahı yolları aranmalıdır. Kerpicin harcına kum, kireç ve çimento karıştırılması, basınçla sıkıştırılması akla ilk gelen tedbirler arasındadır. Köyde kendi yapısını yapana teknik ve malzeme yardımı yapılmalıdır.

Tartışmalarda köylerde de prefabrikasyon ve standardizasyon imkânları üzerinde duruldu. Keza, mimarlarımızın köy mimarisi konusuna eğilmedikleri, işi sadece estetik cepheden ele aldıkları ileri sürülerek köy yapılarının bir tarım işletmesi olarak ekonomik ve sağlık görevleri de bulunduğu hatırlatıldı.

«Köy Haritaları ve İmar İşleri» konusunda bir konuşma yapan İmar ve İskân Bakanlığı müsteşar yardımcısı Muhittin Aran, büyük şehir böl-

geleri içinde kalan veya çok hızlı bir nüfus artışı görülen köylerde de imarın kontrol altına alınması gerektiğini söyleyerek, bu amaçla hava fotoğraflarından ucuz bir şekilde faydalanılabileceğine dair örnekler verdi.

Dinleyenler, Bölge planlamasının uygulandığı yerlerde buna ihtiyaç bulunacağını, zaten bakanlığın kuruluş kanununun da bunu istediğini hatırlattılar. Bütün yurda teşmil etmeden önce bu metodun seçilecek örnek köyler de denenmesi, alınacak sonuçların diğer köylere de uygulanma imkânlarının aranması yolunda da görüşler ortaya atıldı.

İmar ve İskân Bakanlığında Celâlettin Songu'nun konferansı arazi kadastro suna aitti. Tarım bakımından kadastronun faydalarını gözden geçirdikten sonra konferansçı, diğer memleketlerde bu konudaki çalışmaların ne kadar işlerlemiş olduğu hakkında bilgiler verdi. Yurdumuzda 1925 de başlayan kadastro çalışmalarının yetersizliğini, gereken tedbirler alındığı takdirde Türkiyede kadastro işlerinin 15 yılda tamamlanabileceğini açıkladı.

«Köyde Su Problemleri» konusunu ele alan Dr. Enver Kurdoğlu, köyde içme ve kullanma suyu ihtiyacının hesaplanmasında hayvanların da hesaba katılması gereğine işaret ettikten sonra, köy içme suları hakkındaki 7478 sayılı kanunun köy içme suyu işlerini daha sağlam esaslara bağladığını ve bunun bir devlet hizmeti mahiyetini kazandığını söyledi. Köylerde tarım bakımından sulama ihtiyacı üzerinde de duran konferansçı sulamanın tarımsal istihsalı arttırma ve çeşitlendirme konusundaki faydalarını anlatarak bunun büyük yatırımları gerektiren bir önem taşıdığını, çiftçi birliklerinin bu konuda yararlı olabileceklerini ileri sürdü. Fakat devletin sulama konusunu bir programa bağlanması gereğini de ayrıca ifade etti.

İller Bankasından Turhan Onur da köylerin elektrikleştirilmesi konusundaki çalışmaları gözden geçirdikten sonra, hayvancıkta, tarım işlerinde, eğitimde, köy evinde elektrikten faydalanma usulleri hakkında bilgiler verdi. Onur'a göre köy elektrikleştirilmesi konusunda maliyetin yüksek olması dolayısıyla büyük yatırımlara ihtiyaç vardır. Bu sebeple, enerji istihlâkını arttırıran tedbirler alınmaksızın köye elektrik gitmesi güçtür. Bu konuda çalışan çeşitli bakanlık ve daireler arasında koordinasyon yoktur.

6 — Köy Bütçeleri :

Belediyecilik Derneğinden Muzaffer Akalın, köy hizmetlerinin daha iyi yürütülmesi için bugünkü bucak teşkilâtının yeniden düzenlenmesi gereği üzerinde durdu. Köy bütçeleri ve muhasebe usullerinin daha sağ-

lam esaslara bağlanması gereğine işaret eden Akalın'a göre köy gelirlerinin arttırılması gerekmektedir. Köy işleri mülkiye âmirleri tarafından daha yakından ve devamlı bir şekilde öğretici ve düzenleyici bir kontrol altına alınmalıdır.

Beşinci İskân ve Şehircilik haftasında görüşülen ve tartışılan konular hakkında beliren görüş ve teliflerin tatbikata konuiabilmesi için ilgili makamlara duyurulması hususu sık sık temenni olundu.